

Torsdag med THORS

Hb 9.3.1978

Alla som grubblar på språkriktighetsfrågor, ords etymologi eller uttal är välkomna till vår språkspalt, där professor Carl-Eric Thors fungerar som orakel. Frågorna adresseras till Dagboken, Hufvudstadsbladet, Mannerheimvägen 18, 00100 Helsingfors 10.

1. En frågeställare tar upp uttalet av ord med förstavelsen **er-** (t.ex. erövrå, erinra, ernå). Även om denna fråga någon gång berörts i spalten, är det måhända lämpligt att beröra den en gång till. Svaret är faktiskt, att förstavelsen **er-** kan uttalas både **er-** och **är-**.

Den frågande vill också ha besked om uttalet av namnet **Ehrensård**. — Namnet skall uttalas med **ä**: "ärensård". Samma regel gäller för andra namn med förstavelsen **Ehren-**, och **ä**-uttal gäller ju också för namnet **Ehrnrooth**, som ursprungligen hade förstavelsen **Ehren-**.

Men bokstavsföljden **-er-** i namn

kan ha ett skiftande uttal. Namn som **Ehrström** och **Ehrs** uttalas med **e**-ljud, och **e**-ljud brukas också i första stavelsen av **Ehrman** och **Ehrstedt**. Men **Pehrman** har **ä**-uttal, liksom det rikssvenska **Fehrman**.

2. En frågeställare säger: "Man läser i rikssvenska böcker datumangivelser som den förste mars" och ber mig kommentera **e**-formen i **förste**.

E-former i datumangivelser (t.ex. den andre maj) är en sydsvensk egenhet och ses ofta i böcker av skånska och andra sydsvenska författare, liksom man ofta hör det i sydsvenskt tal. Såsom det påpekats någon gång tidigare, används **e**-former av adjektiv i södra Sverige också i helt vardagliga uttryck som "du lille poj^k".

3. En tredje insändare har påträffat uttrycket "surligt bröd" på en förpackning. "Kan det vara riktigt?"

Nej, avgjort inte. Det som avses är förstås "syrligt" eller "lätt syrat". Dyligt är bara tyvärr alltför vanligt hos oss. Mest upprör det mig — som jag någon gång påpekat — när myndigheter släpper ut dåligt översatta texter på svenska eller låter göra skyltar med felaktig svensk text och när broschyrer på usel svenska tillåts komma ut.

4. En person på Åland undrar, varifrån "de antagligen helåländska uttrycken **jåla** och rådda härstammar".

Jåla betyder enligt den frågande "larva eller barnsla till sig". Det skall möjligen sammanhållas med det i Ålands östra skårgård och i Sydösterbotten brukade ordet **jolla** "jollra, pladdra". Det förefaller troligt att **jåla**, **jolla** är ljudhärmande, liksom det besläktade **jollra**.

Rådda "röra till, klotta" är vanligt också på det finländska fastlandet. Vad ordets ursprung angår, har jag en gång berört det i denna spalt och tänkt mig att det kunde hänga samman med ordet **rödja**. Mot det nutidå **röjd** (hos oss även: **röjdjad**) svarade i äldre svenska **rudd**, varav skulle bli **rådd** i våra dialekter. Förklaringen är dock osäker, men kan stödas med vissa paralleller i norska folkmål.

Carl-Eric Thors